Collection of subhAShita and translation

Document Information

Text title : subhaashhita saNgraha

File name : subhash.itx

Category : sangraha, subhAShita, subhaashita

Location : doc_z_misc_subhaashita
Description-comments : Various

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

February 2, 2024

sanskritdocuments.org

Collection of subhAShita and translation

સુભાષિત સંગ્રહ

Introduction:

A subhAshita is an unwarranted advice given in verses.

Many of them have deep meaning, but it is not a necessity.

The majority of subhashitas, and the name of their writer (subhashitakar) is not available (usually not coded as in bhajans or gazals.). The "Chanda" i.e. the poetic format of the subhhashitas can be made part of the stats associated . e.g. ગુરુર્બહ્મા ગુરુર્વિષ્ણ: ગુરુર્દેવો મહેશ્વર: is in what is called "Anushtubh" Chanda - the entire subhhashita is composed of four segments each of which have eight letters in it . (There are some more restrictions - e.g. the 5th letter has to be a "rhasva" or short letter)

Another example is "shArdUla-vikrIDita", e.g.:

શ્રુત્વાન્યસ્ય સુભાષિતં ખલુ મનઃ શ્રોતું પુનર્વાંછતિ । અજ્ઞાન જ્ઞાનવતોડપ્યનેનહિ વશિકર્તું સમર્થો ભવેત્ કર્તવ્યો હિ સુભાષિતસ્ય મનુજૈઃ આવશ્યકઃ સંગ્રહઃ ॥

Here the rhythm pattern is obviously different.

Besides the Chanda, perhaps if the subbhAshita is part of a large poetic composition - e.g. Kalidasa's raghuva.nsha or Bhavabhuti's "nItiShaTaka" then that could be mentioned.

Another piece of information that can be included is the mood of the subhashita - e.g. whether it is didactic,

satiristic, simply humorous, in the form of prayer to God, or a riddle (samasyApUrti) . Perhaps this is an inadequate classification given the nine kAvya rasas, but most of the subhhashitas commonly known, fall into one of these categories.

didactic:

અયં નિજઃ પરઃ વા ઇતિ ગણના લઘુચેતસામ્ I ઉદાર ચરિતાનાં તુ વસુધા એવ કુટુમ્બકમ્ II

satiristic:

અશ્વં ન એવ ગજં ન એવ વ્યાઘ઼ં નૈવ ચ નૈવ ચ l અજાપ્ત્રં બલિં દદ્યાત્ દેવો દુર્બલઘટકઃ II

humorous:

યસ્ય ષષ્ઠી ચતૂર્થી ચ વિહસ્ય ચ વિહાય ચ **।** અહં કથં દ્વિતીયા સ્યાત્, દ્વિતીયા સ્યાં અહં કથમ્ **॥**

prayer:

શુભં કરોતિ કલ્યાણં આરોગ્યં ધનસમ્પદામ્ **!** શત્રુબુદ્ધિવિનાશાય દીપજ્યોતિ નમોડસ્તુતે **!!**

riddle:

કેશવં પતિતં દૃષ્ટ્વા પાણ્ડવા હર્ષનિર્ભરાः । રુદન્તિ કૌરવાઃ સર્વે ભો ભો કેશવ કેશવ ॥

Some of the commoner vrittas (i.e. meters with a constant sequence of long and short syllables) are, in no particular order:

શિખરિણી સમૃદ્ધં સૌભાગ્યં સકલવસુધાયાઃ કિમપિ યન્ મહૈશ્વર્યં લીલાજનિતજગતઃ ખણડપરશોઃ l સ્મૃતીનાં સર્વસ્વં સુકૃતમથમૃર્તં સુમનસામ્ સુધાસૌન્દર્યં તે સલિલમશિવં નઃ શમયત્ ॥

–ગંગાલહરી

મન્દાક્રાન્તા

કશ્ચિત્કાન્તાવિરહગુરૂણ સ્વાધિકારાત્પ્રમત્તઃ શાપેનાસ્તડ્ગમિતમહિમા વર્શભોગ્યેણ ભર્તુઃ l યક્ષશ્ચક્રે જનકતનયાસ્નાનપુણ્યોદકેશુ સ્નિગ્ધઃછાયતરુષુ વસતીં રામગિર્યાશ્રમેષુ ॥

–મેઘદૂત

વસન્તતિલકા

અદ્યાપિ તાં કનકચમ્પકદામગૌરીં ફુલ્લારવિન્દવદનાં નવરોમરાજીમ્ l સુમોત્થિતાં મદનવિવ્હલસાલસાડ્ગીં વિદ્યાં પ્રમાદગલિતાંઇવ ચિન્તયામિ ll

–ચૌરપંચાશિક

સ્ત્રગ્ધરા

ચુમ્બન્તો ગણ્ડાભિત્તીરલકવિતમુખે સીત્કૃતાન્યા દધાના વક્ષઃ સૂત્કગ્ચુકેષુ સ્તનભરપુલકોદ્ભેદમાપાદયન્તઃ I ઊરૂનાકમ્પયન્તઃ પૃથુજઘનતટાંસંસયન્તોંશુકાનિ વ્યક્તં કાન્તાજનાનાં વિટચરિતકૃતિઃ શૈશિરાઃ વાન્તિ વાતાઃ II

–શૃંગારષતક (ભર્તૃહરી)

હરિણી

ગણયતિ ગુણગ્રામં ભામં ભ્રમાદિપ નેહતે વહિત ચ પરીતોષં દોષં વિમુગ્યતિ દૂરતઃ l યુવતિષુ વલસ્તૃષ્ણે કૃષ્ણે વિહારિણિ માં વિના પુનરિપ મનો વામં કામં કરોતિ કરોમિ કિમ્ ॥

–ગીતગોવિન્દ

માલિની

કિમપિ કિમપિ મન્દં મન્દમાસક્તિયોગાદ્ અવિરલિતકપોલં જલ્પતોરક્રમેણ

અશિથિલપરિરમ્ભઃ વ્યાપૃતૈકૈકદોશ્ણોઃ અવિદિતગતયામ રાત્રિરેવ વ્યરંસીત્ –ઉત્તરરામચરિત્

॥ સુભાષિતાણિ સંગ્રહાણિ ॥ વજાત્ અપિ કઠોરાણિ મૃદૂનિ કુસુમાત્ અપિ ।

લોકોત્તરાણાં ચેતાંસિ કઃ નુ વિજ્ઞાતુમ્ અહીતે ॥

Harder than the vajra (and) softer than the flower Who indeed deserves to (or is able to) understand the hearts of great people?

અતિપરિચયાત્ અવજ્ઞા સંતતગમનાત્ અનાદરઃ ભવતિ । મલયે ભિલ્લપ્રંધ્રી ચંદનતરુકાષ્ઠ્રમ્ ઇંધનં કુરુતે ॥ ॥

Excessive familiarity breeds contempt, Visiting someone too often causes disrespect.

The wife of a bhilla (adivasi clan) on the malaya mountain uses the log of a sandalwood tree as fuel

દૌર્મંત્ર્યાત્ નૃપતિઃ વિનશ્યતિ, યતિઃ સંગાત્, સુતઃ લાલનાત્, વિપ્રઃ અનધ્યયનાત્, કુલં કુતનયાત્, શીલં ખલોપાસનાત્ I હીઃ મદ્યાત્, અનવેક્ષણાત્ અપિ કૃષિઃ, સ્નેહઃ પ્રવાસાશ્રયાત્, મંત્રી ચ અપ્રણયાત્, સમૃદ્ધિઃ અનયાત્, ત્યાગાત્ પ્રમાદાત્ ધનમ્ II II

A king perishes thru bad advice a sannyasi thru association (1) a son due to excessive indulgence a rishi by neglecting to meditate a clan due to wicked women conduct due to squabbles shame thru wine crops by neglect friendship by foreign travel (2) a minister due to lack of attachment (to the king) prosperity by lack of regulation and money thru sacrifice and enjoyment.

- *(1) Sannyasis are expected to remain in solitude as much as posible
- (2) Really implies excessive separation

અપિ સ્વર્ણમયી લંકા ન મે લક્ષ્મણ રોચતે l જનની જન્મભૂમિઃ ચ સ્વર્ગાત્ અપિ ગરીયસી ll ll

Even though Lanka is a golden land, O LakShmana, it does not appeal to me . One's mother and motherland are grander than heaven itself.

(Said by Rama upon viewing Lanka)

દિલ્લિશ્વરઃ વા જગદીશ્વરઃ વા મનોરથાન્ પૂરયિતું સમર્થઃ l અન્યૈઃ નૃપાલૈઃ પરિદીયમાનં શાકાય વા સ્યાત્ લવણાય વા સ્યાત્ ll ll

પરોપકારાય ફલન્તિ વૃક્ષાઃ પરોપકારાય વહન્તિ નદ્યઃ l પરોપકારાય દુહન્તિ ગાવઃ પરોપકારાય શરીરમ્ એતત્ ॥ ॥

Trees bear fruit to do good to others, Rivers flow to do good to others; Cows milk to do good to others - This body is for doing good to others.

It is to assist others that the trees give fruit, that the rivers flow, that the cows produce milk. (By implication) our own human body also should be employed for the assistance of others.

યસ્ય કસ્ય તરોઃ મૂલં યેન કેન અપિ દર્ષિતમ્ l યસ્મૈ કસ્મૈ પ્રદાતવ્યં યત વા તત વા ભવિષ્યતિ ॥ l

The root of this or that tree - ground with something or

the other given to someone or the other will cause either this or that

નાગો ભાતિ મદેન, કં જલિરહૈઃ, પૂર્ણૈંદુના શર્વરી શીલેન પ્રમદા, જવેન તુરગઃ, નિત્યોત્સવૈઃ મંદિરમ્ I વાણી વ્યાકરણેન, હંસમિથુનૈઃ વાપી, સભા પંડિતૈઃ સત્પુત્રેણ કુલં, નૃપેણ વસુધા, લોકત્રયં વિષ્ણુના II II

A serpent is appealing in (a state of) intoxication, water because of lotuses, the night because of a full moon, a woman because of (good) character, a horse because of its' speed, a temple because of regular festivals, language by (correct) grammar, a well by a pair of swans, a meeting by scholars, a family by a good son, the earth by a king and all the three worlds because of vishnu.

યથા હિ એકેન ચક્રેણ ન રથસ્ય ગતિઃ ભવેત્ I એવં પુરુષકારેણ વિના દૈવં ન સિધ્યતિ II II

Just as a chariot cannot move with only one wheel, even so fate not come to fruition without human actions.

(This verse seems to be meant against those fatalists who refuse to do act, relying instead on fate.)

Chariot with puncture stranded at juncture one wheel is not good to move it; agent all active no damn effective Fate gotta check and approve it!

સદ્ભિઃ તુ લીલયા પ્રોક્તં શિલાલિખિતમ્ અક્ષરમ્ । અસદ્ભિઃ શપથેન ઉક્તં જલે લિખિતં અક્ષરમ્ ॥ ॥

Even the playful words from good people are as reliable as those carved in stone. With the bad, even

pledges are as shaky as words written on water.

Good man just say casual-like:

Promise stone-engraved!

Bad man swear on oath and all:

Writing on a wave!

વિપદિ ધૈર્યમ્ અથ અભ્યુદયે ક્ષમા સદસિ વાકપટુતા યુધિ વિક્રમઃ l યશસિ ચ અભિરુચિઃ વ્યસનં શ્રુતૌ પ્રકૃતિસિદ્ધમ ઇદં હિ મહાત્મનામ ll ll

Courage during bad times, forgivance during prosperity, oratorial skills in a meeting, valour in a war, ???? during fame, and addiction to knowledge - all these come naturally to great people.

શૈલે શૈલે ન માણિક્યં મૌક્તિકં ન ગજે ગજે I સુજનાઃ ન હિ સર્વત્ર ચંદનં ન વને વને II II

precious stones cannot be found on every mountain
- a diamond cannot be found on every elephant
(explanation - The Airawat elephant belonging to Indra had
a diamond in his forehead), - Good people are not
everywhere - sandalwood is not in every forest.

Not every mountain has gems in it, and not every elephant is adorned with pearls. Not every forest is blessed with sandal trees, and good people are not to be found everywhere.

ઉત્સવે વ્યસને ચ એવ દુર્ભિક્ષે શત્રુસંકટે । રાજદ્વારે શ્મશાને ચ યઃ તિષ્ઠતિ સઃ બાંધવઃ ॥ ॥

In a festival as well as in calamity, in a famine and in an invasion, at the doorstep of the king and in the

graveyard - one who stands (beside you) is your brother

Only those can be considered kinsmen, who stand by you whether in festivities or times of trouble, in famines or when enemies threaten, at the king's court or in the cremation ground.

Facing drug or homicide party time or barmecide stepping sprightly, palace-bound wandering on burning ground, man who keeps with you through all is true homey, brother, pal.

શતેષૂ જાયતે શૂરઃ સહસ્રેષુ ચ પંડિતઃ l વક્તા દશસહસ્રેષુ દાતા ભવતિ વા ન વા ॥ ॥

A valiant man is born one among every hundred.

A scholar one among thousand, A speaker among tenthousand, however a generous giver may or may not be born.

One brave man in hundred chaps Thousand yield a pundit, Ten of them for one that yaps, Where the man to fund it?

અર્થાનાં અર્જને દુઃખમ્ અર્જિતાનાં ચ રક્ષણે l આયે દુઃખં વ્યયે દુઃખં ધિક્ અર્થાઃ કષ્ટસંશ્રયાઃ ll ll

It is difficult to earn money, and to protect the earnings. Income as well as expenditure give pain - Fie on Money! - which is the cause of hardship.

યેષાં બાહુબલં ન અસ્તિ યેષાં ન અસ્તિ મનોબલમ્ I તેષાં ચંદ્રબલં દેવઃ કિં કરોતિ અમ્બરે સ્થિતમ્ II II Those who do not have armstrength (physical strength) and those who do not have mental strength, What good can moon's strength do to them being resident in the sky?

Strength of bicep gone to hell blurred the mental eye, what on earth can moon-effect do from high-up sky?

પાત્રે ત્યાગી, ગુણે રાગી, સંવિભાગી ચ બંધુષુ l શાસ્ત્રે બોદ્ધા, રણે યોદ્ધા, પુરુષઃ પંચલક્ષણઃ ll ll

Sacrificing (giving) at a deserving place, recognizing good qualities, equally dividing among brothers, knowledgable in the sciences, a warrior in wars are The five qualities of (a good man).

ક્ષણે રુષ્ટાઃ, ક્ષણે તુષ્ટાઃ રુષ્ટાઃ તુષ્ટાઃ ક્ષણે ક્ષણે । અવ્યવસ્થિતચિત્તાનાં પ્રસાદઃ અપિ ભયંકરઃ ॥ ॥

Angry one moment and content another . changing moods every so often . - Even being in the good books of fickleminded people is frightening.

Even favors are to be feared from people who are happy one minute and angry the next, those people who do

Moment wildest, moment mildest, wildest mildest now and then, mind disarrayed, what a harried dude to talk to, what a pain!

not have a steady mind.

શરિદ ન વર્ષતિ, ગર્જતિ, વર્ષતિ વાર્ષાસુ નિઃસ્વનઃ મેઘઃ I નીચઃ વદતિ, ન કુરુતે, વદતિ ન સાધુઃ કરોતિ એવ II II

In the autumn, the clouds thunder but yield no rain;

during the season, they rain without the thunder.

The inferior man talks but does not perform whereas the great man simply performs without talking.

```
unendowed.
What a wuss!
Monsoon wonder
never thunder,
bending under
load of juice.
Bad guy singing
self-exults,
lift no finger,
just give speech;
good man bringing
big results,
no malinger,
never preach.
```

Autumn cloud always loud,

વ્રતે વિવાદં, વિમતિં વિવેકે, સત્યે અતિશંકાં, વિનયે વિકારમ્ I ગુણે અવમાનં, કુશલે નિષેધં, ધર્મે વિરોધં ન કરોતિ સાધુઃ II II

The saintly don't indulge in the following - arguments during penances, crooked thinking during times that call for discrimination, being skeptical towards the truth, transgressing laws of conduct, insulting those with high qualities, spoiling well being and acting against Dharma.

```
વિવાદે વિષાદે પ્રમાદે પ્રવાસે
જલે ચાનલે પર્વતે શત્રુમધ્યે !
અરણ્યે શરણ્યે સદા માં પ્રપાહિ
ગતિઃ ત્વં ગતિઃ ત્વં ગતિઃ ત્વં ભવાનિ !! !!
```

```
ક્ષતે પ્રહારાઃ નિપતિન્તિ અભીક્ષ્ણં
ધનક્ષયે વર્ધતિ જાઠરાગ્નિઃ ।
આપત્સુ વૈરાણિ સમુદ્ભદન્તિ
ચિદ્રેષુ અનર્થાઃ બહુલીભવન્તિ ॥ ॥
```

```
અલસસ્ય કુતઃ વિદ્યા અવિદ્યસ્ય કુતઃ ધનમ્ l
અધનસ્ય કુતઃ મિત્રમ્ અમિત્રસ્ય કુતઃ સુખમ્ ll ll
```

How can a lazy one get educated, how can an uneducated man earn wealth, how can a penniless man have friends, and how can anyone be happy without friends?

```
અસ્માકં બદરીચક્રં યુષ્માકં બદરીતરુઃ l
બાદરાયણસમ્બન્ધઃ યૂયં યૂયં વયં વયમ્ ll l
```

અયં નિજઃ પરઃ વા ઇતિ ગણના લઘુચેતસામ્ l ઉદારચરિતાનાં તુ વસુધા એવ કુટુમ્બકમ્ ll ll

This one belongs to my group, the other one is an outsider - This is the thought of petty people; for the magnanimous, broadminded person, the whole world is family.

This is mine,
That is thine
Small man divvies superfine
Big man say
What the hay

Whole world is my familay

યસ્ય અસ્તિ વિત્તં સઃ નરઃ કુલીનઃ સઃ પણ્ડિતઃ સઃ શ્રુતવાન્ ગુણજ્ઞઃ l સઃ એવ વક્તા સઃ ચ દર્શનીયઃ

સર્વે ગુણાઃ કાગ્ચનમ્ આશ્રયન્તે ॥ ॥

The man who has money is (regarded as) one from a good family, he is a scholar, and he is well versed in the scriptures, he is a patron of good qualities, he is the only speaker, and he is handsome
All qualities take shelter with gold.

અક્રોધઃ તપસઃ ક્ષમા બલવતાં ધર્મસ્ય નિર્વ્યાજતા ! સર્વેષામ્ અપિ સર્વ કારણમ્ ઇદં શીલં પરં ભૂષણમ્ ॥ ॥

ક્વચિત્ વિદ્વદ્ગોષ્ઠી ક્વચિત્ અપિ સુરામત્તકલહઃ ક્વચિત્ વીણાવાદ્યં ક્વચિત્ અપિ ચ હા હા ઇતિ રુદિતમ્ I ક્વચિત્ રામા રમ્યા ક્વચિત્ અપિ જરાજર્જરતનુઃ ન જાને સંસારઃ કિં અમૃતમયઃ કિં વિષમયઃ II II

Some find themselves in the company of great scholars; some associate with squabbling ruffians.

Some get to play the Vina, some spend their time weeping. Some are blessed with great looks, some have old and decaying bodies

In this life, who knows whose life would be blissful and whose poisonous.

Shooting breeze with coolest dudes, but sometimes drunken brawling, sometimes strumming mellow tunes and sometimes childish bawling, dolled up in youth's flush, then arthritis, or epilepsy, life is flowing on, but is it coke or is it pepsi?

કેયુરાઃ ન વિચૂષયન્તિ પુરુષં, હારાઃ ન ચંદ્રોજ્જવલાઃ ન સ્નાનં, ન વિલેપનં, ન કુસૂમં, ન અલંકૃતા મૂર્ધજાઃ । વાણી એકા સમલંકરોતિ પુરુષં, યા સંસ્કૃતા ધાર્યતે ક્ષીયંતે ખલુ ભૂષણાનિ સતતં વાગ્ભૂષણં ભૂષણમ્ ॥ ॥

Peacock feathers are not the true adornment of man, not glistening-as-the-moon necklaces either, neither are bathing and decorating and flowers, noble speech is the only true adornment, it is the basis of culture,

ગુણઃ ભૂષયતે રૂપં શીલં ભૂષયતે કુલમ્ I સિદ્ધિઃ ભૂષયતે વિદ્યાં ભોગઃ ભૂષયતે ધનમ્ II II

Character makes good looks prettier, a clan's reputation is made higher by conduct, (theoretical) learning is enhanced by practical accomplishments and money's worth is enhanced by spending it.

અનર્ઘમ્ અપિ માણિક્યમ્ હેમાશ્રયમ્ અપેક્ષતે I વિના આશ્રયં ન શોભન્તે પંડિતાઃ વનિતાઃ લતાઃ II II

Even priceless gems look for the refuge of gold (i.e. even gems need to be affixed to gold to be made into ornaments and appreciated) even so, the following need support to truly shine: scholars, creepers and women.

A gem looks like a camelturd if it's not set in gold
A creeper, like cold spaghetti, without a wall to hold
A poet, like a game-show host, outside a patron's fold
A chick without a man is too pathetic to behold.

કન્યા વરૌતે રૂપં માતા વિત્તં પિતા શ્રુતમ્ l બાન્ધવાઃ કુલમ્ ઇચ્છન્તિ મિષ્ટાન્નમ્ ઇતરે જનાઃ ll ll

(When a girl gets married)
The girl is interested in the man's looks;
the mother in how wealthy he is; the father in his
qualifications the relatives in his family status,
the other guests merely in the feast.

વૈદ્યરાજ નમઃ તુભ્યં યમરાજસહોદર l યમઃ તુ હરતિ પ્રાણાન્ વૈદ્યરાજઃ ધનાનિ ચ ll ll

Greetings (namastubhyam) to the doctor (vaidyarAja) who is the friend (brother?) of yama . While yama only takes life, vaidyarAj takes life and wealth too!

અમંત્રમ્ અક્ષરં નાસ્તિ નાસ્તિ મૂલમ્ અનૌષધમ્ l અયોગ્યઃ પુરુષઃ નાસ્તિ યોજકઃ તત્ર દુર્લભઃ ll ll

> No letter be too nasty for a hum, no root too nasty as a healing dose, no man a nasty good-for-nothing bum. Good MBA find use for all of those.

અનિત્યાનિ શરીરાણિ વિભવઃ નૈવ શાશ્વતઃ I નિત્યં સંનિહિતઃ મૃત્યુઃ કર્તવ્યઃ ધર્મસંત્રહઃ II II

Immortal soul
can go AWOL
from body, in a flash,
and large amount
in bank account
lasts till the next big crash,
so pursue dharma
not just firmer

muscle, bigger cash.

દદાતિ પ્રતિગૃહ્હાતિ ગુહ્યમાખ્યાતિ પૃચ્છતિ । ભુડ્તે ભોજયતે ચૈવ ષડ્લિધં પ્રીતિલક્ષણમ્ ॥ ॥

સુભાષિતેન ગીતેન યુવતીનાં ચ લીલયા I મનો ન ભિદ્યતે યસ્ય સ વૈ મુક્તોડથવા પશુઃ II II

If a man is not seduced by sweet music or the plays of young women, he must be either an enlightened sage, or an (unfeeling) animal.

ઉપક્રમોપસંહારો અભ્યાસેડપૂર્વતા ફલમ્ l અર્થવાદોપપત્તી ચ લિંગં તાત્પર્યનિર્ણયે ll ll

(regarding evaluating and understanding any book or article) આહારનિદ્રાભયમૈથુનં ચ સામાન્યમેતત્પશુભિર્નરાણામ્ I ધર્મોહિ તેષામધિકો વિશેષો ધર્મેણ હીનાઃ પશુભિઃ સમાનાઃ II II

Eating and sleeping and having sex are all common to both animals and humans; what is special about men is their consciousness of Dharma - a man without the feeling of Dharma is comparable to an animal.

કરચૈકાંતં સુખમુપનતં દુઃખમેકાન્તતો વા l નીચૈર્ગચ્છત્યુપતિ ચ દશા ચક્રનેમિક્રમેણ ll l

ચતુરંગ બલો રાજા જગતીં વશમાનયેત્ I અહં પંચાંગ બલવાનાકાશં વશમાનયે II II

ના ગુણી ગુણિનામ્ વેત્તિ ગુણી ગુણીષુ મત્સરી l ગુણી ચ ગુણરાગી ચ વિરલઃ સરલો જનઃ ll ll

Those who do not have talent do not recognize other talented people and those who are talented envy other talented people. Those who are themselves talented and love other talented persons, such simple people are rare indeed.

અષ્ટાદશ પુરાણેષુ વ્યાસસ્ય વચનદ્વયમ્ l પરોપકારઃ પુણ્યાય પાપાય પરપીડનમ્ ll l

In all the eighteen Puranas, Shri Vyasa has two significant utterrings: serving others is a good deed, and it is a sin to inflict pain onto others.

સ્વચ્છંદં દલદર્વિંદમ્ તે મરંદં વિંદંતો વિદધતુ તે મિલિંદાઃ I આમોદાનથ હરિદંતરાણિ નેતુમ્ નૈવાન્યો જગતિ સમીરણાત્ પ્રવીણઃ II II

Oh, free(ly blooming) lotus of the waters bumble bees (surrounding you) are for taking your *NECTAR* but to take your fragrance in all directions there is none more capable than the wind.

આશાણાં મનુષ્યાણાં કાચિદાશ્ચર્ય શરૃંખલા l બહ્દા યયા પ્રધાવંતિ મુક્તાસ્તિશ્ઠંતિ પંગુવત ll ll

Hope is an amazing bonding chain of man. Those who are bonded by it run, and those who are free, remain immobile like disabled.

મનસ્યન્યદ્ભચસ્યન્યત્કાર્યમન્યદ્ દુરાત્મનામ્ l મનસ્યેકં વચસ્યેકં કર્મણ્યેકં મહાત્મનામ્ ll ll The mind, speech, and action of downfallen people function in an uncoordinated manner, where as those of great souls display one pointedness.

વિદ્યા નામ નરસ્ય રૂપમધિકં પ્રચ્છન્નગુપ્તં ધનમ્ વિદ્યા ભોગકરી યશઃસુખકરી વિદ્યા ગુરુણાં ગુરુઃ l વિદ્યા બંધુજનો વિદેશગમને વિદ્યા પરં દૈવતમ્ વિદ્યા રાજસુ પુજ્યતે ન તુ ધનં વિદ્યાવિહીનઃ પશુઃ ll ll

Knowledge is the highest beauty in man and it is the secret wealth . Success comes to those who have knowledge and they really enjoy and make merry. Knowledge is the highest preceptor itself . When one is in foreign land, knowledge is the closest friend and supreme guide . Knowledge, not wealth, is really respected and revered by the rulers . One without knowledge is like an animal.

વિદ્યા મિત્રં પ્રવાસેષુ, ભાર્યા મિત્રં ગૃહેષુ ચ l વ્યાધિતસ્યૌષધં મિત્રં, ધર્મો મિત્રં મૃતસ્ય ચ ll ll

Knowledge is a friend in distant lands. Wife is a friend at home. To the sick the right medicine is a friend. Dharma (righteousness) is a friend even beyond the grave.

રૂપયૌવનસમ્પન્ના વિશાલકુલસમ્ભવાઃ l વિદ્યાહીના ન શોભન્તે નિર્ગન્ધા કિંશુકા ઇવ ॥ ॥

They who have charm and youthfulness, born in great family, yet without education they do not shine, as the 'kimshuka' which have beauty but no fragrance.

પુસ્તકસ્યા તુ યા વિદ્યા, પરહસ્તગતં ધનમ્ l કાર્યકાલે સમુત્પન્ને, ન સા વિદ્યા ન તદ્ધનમ્ ll ll

Knowledge that is in note-books in (our) shelves, and

(our) money now in the hands of others, both are useless.

When time comes for their use neither that knowledge nor that wealth will be available.

ભાષાસુ મુખ્યા મધુરા, દિવ્યા ગિર્વાણ ભારતી I તસ્માદ્ભિઃ કાવ્યં મધુરં, તસ્માદપિ સુભાષિતમ્ ॥ ॥

Among the main languages, the resplendent, ancient, language (of the gods) sanskrit is very melodious, sweeter is a poem in it, and even sweeter is a subhashita form.

તર્કો પ્રતિષ્ઠા શ્રુતયો વિભિન્ના નૈકો મુનિર્યસ્ય ગતઃ પ્રમાણમ્ l ધર્મસ્ય તત્ત્વં નિહિતં ગુહાયામ્ મહાજનો યેન ગતઃ સપન્થાઃ ll ll

સજ્જનસ્ય હૃદયં નવનીતમ્ યદ્ધદિન્ત કવયસ્તદલીકમ્ I અન્ય દેહ વિલસત્ પરિતાપાત્ સજ્જનઃ દ્રવિત ન નવનીતમ્ II II

The heart of a kind/decent/good person is like butter so say poets but it is false.

When the distress (heat) is directed at another body the kind person('s heart) melts, but butter does not.

લાલયેત્ પંચવર્ષાણિ દશવર્શાણિ તાડયેત્ I પ્રાપ્તેષુ ષોડશે વર્ષે પુત્રે મિત્રવદાચરેત્ II II

(The rules regarding handling the children are explained here)

Allow pampering of the children for (first) five years, reprimand them (after that) for ten years, (but) once they become sixteen years of age treat them like friends.

અહં ચ ત્વં ચ રાજેન્દ્ર લોકનાથાવુભાવિષ l બહુવ્રીહિરહં રાજન્ ષષ્ઠિતત્પુરુષો ભવાન્ ll ll

O king, both of us are LokanAth's. But, I am a BahuvrIhi lokanAth (the one whose masters are the people) and you are a ShaShThi TatpuruSh. (the master of the people).

(There are different ways of breaking combo-words in Sanskrit . These are called SamAs . A BahuvrIhi samAs breaks a word (A)(B) as: f(A) (or F(b)) whose/whom /which/who/etc g(A) (or G(B)) and a ShaShThi tatpuruSha breaks it as, A of B or B's A (or vice-versa)).

તાર તાર તરેરેતૈરુત્તરોત્તરતોરુતૈઃ I સ્તાર્તા તિત્તિરી રૌતિ તીરે તીરે તરૌ તરૌ II II

Love thirsty she-bird (it is a female Titar bird = tittirI), while wandering on river banks and trees, cries in a crescendo (a pitch that increses in loudness with time variable).

(This is a classic example of humorous alliteration (anuprAs). The last combination of words is broken like taraiH etaiH uttarittartaH utaiH.)

ભો દારિદ્યં નમસ્તુભ્યં તત્પ્રસાદાત્ મયા ચ્ચુતઃ l પશ્યામ્યહં જગત l ઃ સર્વં ન માં પશ્યતિ કશ્ચન ll ll

Hail poverty, you have set me free . It is because of you, that I can see everybody else, but nobody can see me.

ચિતાં પ્રજ્વલિતાં દૃષ્ટ્ઠા વૈદ્યો વિસ્મયમાગતઃ !

નાહં ગતઃ ન મે ભ્રાતા કસ્યૈદં હસ્તલાઘવમ્ ॥ ॥

On seeing a burning body (funeral), a doctor remarks with dismay, 'I have not attended the dead bloke, nor have my brothers-in-business, then who has come up with this sleight of hand;

ઘટં ભિન્દ્યાત્ પટં છિન્દ્યાત્ કુર્યાત્ રાસભરોહણમ્ l યેન કેન પ્રકરેણ પ્રસિદ્ધઃ પુરુષો ભવેત્ ॥ ॥

By breaking pots, tearing clothes, or riding on a donkey, a man(/woman) tries to be famous by hook or crook.

કમલે બ્રહ્મા શેતે, હરઃ શેતે હિમાલયે I ક્ષીરબ્ધૌ ચ હરિઃ શેતે, મન્ચે મત્કુણશન્કય II II

Lord Brahma sleeps on a lotus, Lord Shiva sleeps in Himalaya, Lord Vishnu sleeps in KsheersAgar, all due to the fear of bugs in their bed.

→∘**○**

Collection of subhAShita and translation pdf was typeset on February 2, 2024

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

>○<//>